

ИНСТИТУТ ФИЛОСОФИИ, ПОЛИТОЛОГИИ И РЕЛИГИОВЕДЕНИЯ
КОМИТЕТА НАУКИ
МИНИСТЕРСТВА ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ МОДЕРНИЗАЦИИ КАЗАХСТАНА»
Материалы Международной научной конференции,
посвященной 80-летию академика НАН РК,
доктора философских наук, профессора А.Н.Нысанбаева

«ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЖАҢҒЫРУЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ»
ҚР ҰҒА академигі, философия ғылымдарының докторы,
профессор Ә.Н.Нысанбаевтың 80 жылдық мерейтойына
арналған халықаралық ғылыми конференцияның
материалдар жинағы

Алматы
2017

УДК 1/14
ББК 87
А 43

*Рекомендовано Ученым советом Института философии,
политологии и религиоведения Комитета науки МОН РК*

Редакционная коллегия:

С.Е. Нурмуратов (ответственный редактор),
А. Сағиқызы, С.Ю. Колчигин,
Е.Б. Токтаров

Актуальные проблемы модернизации Казахстана = Қазақстан жаңғыруының өзекті мәселелері. Материалы Международной научной конференции, посвященной 80-летию академика НАН РК, доктора философских наук, профессора А.Н. Нысанбаева / Под общ.ред. С.Е. Нурмуратова. – Алматы: Институт философии, политологии и религиоведения КН МОН РК, 2017 – 513 с. – каз., рус.

ISBN – 978-601-304-084-4

В сборнике содержатся материалы Международной научной конференции, посвященной 80-летию академика НАН РК, доктора философских наук, профессора Абдумалика Нысанбаевича Нысанбаева. Работа конференции была посвящена актуальным вопросам модернизации политической системы Республики Казахстан, проблемам философии и методологии научного познания, исследованию творческого наследия деятелей «Алаш», а также феномена религиозного образования в эпоху современного постсекуляризма.

Рекомендуется философам-исследователям, ученым и преподавателям вузов, докторантам и магистрантам, а также всем, кого интересуют проблемы развития современного общества.

УДК 1/14
ББК87

ISBN – 978-601-304-084-4

© Институт философии, политологии
и религиоведения КН МОН РК, 2017

С обретением Казахстаном независимости усилилась необходимость осмысления традиционных ценностно-смысловых ориентиров и духовного наследия народа как общей культурной основы, на которой происходит процесс формирования национального самосознания. В условиях развития суверенного государства идеологически важным моментом является ретроспективный взгляд на историю мысли казахского народа, что вытекает из становления независимого государства и желания самостоятельного духовного бытия и развития. В эпоху глобализации, охватившей весь мир, в условиях поиска национальной идентичности и самоидентичности, обращение к философскому творчеству мыслителей «Алаш-Орды» имеет непреходящее значение для нынешнего состояния казахстанского общества, испытывающего потребность в новом видении и освещении мира казахской философской культуры как культуры, ведущей диалог с общемировым контекстом.

В казахской философской мысли, где определяющими ценностями выступают духовность, нравственность, милосердие и толерантность, всегда подчеркивалась мысль о том, что личность, действующая ненасильственным методом, прежде всего, защищает себя и своего противника от морального зла, лжи, ненависти, фальши, отсутствия уважения к другим и несправедливости. Казахские мыслители полагали, что философские аргументации и размышления являются силой, которая через слово может делать вызов другим силам, разоблачать ложь и приоткрывать завесу над иллюзиями, а также предлагать варианты лучшего мира для всех людей, живущих на Земле.

На наш взгляд, обращение к философии мыслителей «Алаш» особенно необходимо сегодня потому, что именно ее нравственная составляющая все чаще осознается стержнем национальной мировоззренческой компоненты сознания, важнейшим фактором возрождения отечественной культуры. Своеобразие их философии, выражается, прежде всего, в ее глубинной мировоззренческой ориентированности. Философия и мировоззрение алашординцев – это не столько теория нравственности, сколько программа нравственных действий, жизненно необходимых для современного духовно возрождающегося Казахстана.

АЛТЫН ОРДА ДӘУІРІ ОЙШЫЛДАРЫНЫҢ РУХАНИ МҰРАЛАРЫНЫҢ ҚҰНДЫЛЫҚТЫҚ ҚЫРЛАРЫ

*Бижанова М.А.,
философия ғылымдарының кандидаты
Сүлейменова А.Х., аға оқытушы*

Қазақ халқының ғасырлар бойы қалыптасқан философиясы өзінің әртүрлі көріністермен сипатталады. Кез келген мәдениеттің тамыры тарих қойнауына тереңдеп кетеді. Осы тұста И. Тасмағамбетовтың «Сондықтан

өткен ұрпақтың рухани мұрасын игеру, тарихи жадыны қалпына келтіру еліміздің гүлденуіне, қоғамның рухани дамуына мол мүмкіндік береді» [1, 106] деген сөздерімен толықтай келісуге болады. Осы тұрғыдан алғанда қазақ тарихының түркілік кезеңіндегі інжу-маржандарға жататын дүниелерді түгендеп, оларға философиялық пайымдаулар жасай түссек, онда рухани байлығымыз толыса түскен деген ойдамыз.

Еліміздің тарихындағы көптеген рухани мұраларымыздың түптамыры түркі тілдес тайпалардың ортақ рухани дүниетанмынан бастау алады. Міне солардың қатарына Алтын Орда дәуірін жатқызуға болады. Алтын Орда дәуірінің түркі тілді ойшылдар өздерінің дүниетанымын өрнектегенде кейінгі ұрпаққа әрбір сөзінің мағынасы жететіндігін толық түсінген іспетті. Сондықтан көбінесе өлең жолдарымен айтылған философиялық тұжырымдар бірте-бірте терең ойлы ментальдік құрылымдарға айналған, халықтың этикалық санасының деңгейін көтергенін байқаймыз. Әрбір жырдың, ойшылдың шығармасының осындай метафизикалық астары бар, тек соны айқындай түсінуімізге тиістіміз.

Еуразия құрылығының жартысынан көбін қамтыған Алтын Орда мемлекеті кезінде көшпелі және отырықшы тұрмыс салты аралас дамыған мемлекеттердің бірі болды. Алтын Орда мемлекеті адамзат тарихында, әсіресе Түркі халықтарының тарихында үлкен рөл атқарды. Оның алып жатқан кең өлкесі Дешті Қыпшақ деп аталып, қоғам өміріндегі барлық саласында терең тарихи ізін қалдырды. Осы кезеңде Моңғолиядан Дунайға дейінгі аралықта өмір сүрген халықтардың бір-бірімен арақатынасы дамып, сауда-саттық, дипломатиялық істері жанданып, қалалар салынды.

Көне Түркі мен қыпшақ-оғыз дәуірінде қалыптасқан рухани мәдениет құлдырамай, бұрынғы мәдени дәстүр қайта түлеп, жаңаша даму жолына түсті, сөйтіп, өз жалғасын тауып, жазба түрдегі біраз шығармалар жазылды. Солардың қатарында Хорезмидің «Махаббатнамасы», Сәйф Сарайидің «Гүлстан би-т-түрки», Құтып «Хұсрау-Шырын», Дүрбектің «Жүсіп-Зылиха» дастандары ерекше мәшһүр болды. Сондай-ақ, Насреддин Рабғузидің «Қисас-ул әнбия» деп аталатын прозалық шығармасы да кең тарады. Қыпшақ тілінің сөздігі — «Кодекс куманикуста» сол заман талабына сай өмірге келген туындылардың қатарына жатады.

Жалпы түркі әлеміне дүниетанымдық маңызы болған әдеби ескерткіштерінің ішінен діни-исламдық тақырыпта жазылған Рабғузидің «Қисас-и Рабғузи» немесе «Қисас-ул анбийа» атты еңбегі ерекше орын алады. Бұл шығарма әрі этикалық, әрі экзистенциалдық ұстанымдарды өзіне негіз еткен туынды.

Рабғузидің «Қисас-ул әнбийасы» ислам өркениетінің аясында дүниеге келгендіктен сол кездегі жазба әдебиеттің дәстүрлі шарттарын қатаң сақтап отырған. Ислам дінінің кең қанат жайған ортағасырлық шығыс мұсылман әдебиетінде шығарманың басында міндетті түрде әуелі бүкіл болмысты жаратқан жаратушыға мадақ айтып, одан соң пайғамбарға салауат айтылады. Соңында ақын жаратушыға жалбарынып, шығарманы жазу барысында біліп немесе білмей жасаған күнәларына кешірім сұрайды, о дүниенің аза-

бынан қорқып дұға оқиды. Рабғузи шығармасының басында әуелі Аллаға шүкір етуден бастап, содан соң пайғамбарлардың атына он екі жолдан тұратын өлең жолдарын арнаған. Негізгі бөлімде пайғамбарлар өмір тарихы қиссамен берілген. Шығарманың соңында Рабғузи өз оқырмандарына арнап ақыл-кеңес жазған. Шығарма негізінен ірі қиссалардан тұрады. Әр қисса белгілі бір пайғамбардың өмір тарихына арналған. Әр қиссада сол баяндалатын елшінің өміріне қатысты қызықты мысалдар қысқа хикаялармен қатар берілген. Сондықтан олардың тәлімдік мағынасы жоғары болған.

Адамның оң қасиеттерінің ішінде Рабғузидің көп мән берген сипаттарының бірі – сабыр. Адам баласы түрлі қиындыққа тап болғанда, ақылды, ашуға жеңдірмей сабырлы болуға, өткен қателіктерге сабырмен қарауға керектігін айтады. Жүсіп Зылиханың жаласына ілігіп, дәрменсіз күй кешкенде: «Ей, Жүсіп бәлеге іліккен екенсің, сабыр ет, ізгі атың шықсын. Жақып пайғамбар екі ұлынан айырылып, Жүсіпке хат жазды: «Біз пайғамбар ұрпағымыз. Аталарымыз бабаларымен бірге бәлеге шырмалған едік. Атам Ысқақ пайғамбар Алла жарлығымен бауыздалды: үлкен атам Ибраһим пайғамбар Намруд отына күйді. Менде екі ұлымның қайғысына душар болдым. Бірісін бөрі жеді және бірін ұрлық қылды деп алып қалыпсың. Бізде ұрлық етер кісі жоқ.... маған рақым қыл, жарылқа, көзімнің жарығы ұлымды қайтар. Саған ізгі дұға етем: Бұл дүниеде ізгілік көр, ол дүниеде күнәден құтыл. Біздің көңілімізді ауыртпа, тілегімізді зая етпегін, саған жақсы болмас, Егер жібермесең, бір түнде ерте тұрып саған қарай тағы дұға оқып жіберемін. Сен және мемлекеттен, қол астындағы елден жоқ боласыңдар» дейді, Жүсіп бұл хатты алып мынандай жауап жазды: «Аталарың қалай сабыр етсе, сен һәм сондай сабыр ет» [2].

Құтып ақынды қыпшақтар арасында «Құтбы» немесе «Құтып шайыр» деп атаған. Ақынның өмірі жайлы мәлімет жоққа тән. Құтыптың біздің дәуірімізге дейін сақталып қалған жалғыз шығармасы бар. Ол «Хұсрау-Шырын» дастаны. Бұл шығарма – әзірбайжан халқының кемеңгер ойшылы, ұлы ақыны Ілияс Жүсіпұлы Низамидің «Хұсрау мен Шырын» поэмасының аудармасы. Оны түпнұсқадан парсы тілінен қыпшақ-оғыз тіліне аударған - Құтып. Әзірбайжан халқының кемеңгер ақыны Низамидың «Хұсрау мен Шырын» поэмасын Құтып қыпшақ-оғыз тіліне 1341-1342 жылдары аударған.

Құтыптың қыпшақ-оғыз тіліне аударған «Хұсрау-Шырын» дастаны ұлы Низамидің прогрессивті ой-пікірлерін білдіре отырып, сонымен бірге XIV ғасырдағы Алтын Орда мемлекетінің ішкі және сыртқы қоғамдық-әлеуметтік мәселелерін де зор шеберлікпен ашып көрсетеді.

Дастанда діни-мистикалық әдеби шығармаларға қарсы бағытталған осы өмірдің нақты шындығы бейнеленеді. Ақын адамгершілікке, әділдікке, ынсапты болуға, туған жерді туған анаңдай жақсы көруге, қара бастың қамынан гөрі халық мүддесін қашанда жоғары қоя білуге, өнер-білімді игеруге, махаббатқа адал болуға үндейді.

Әділ билеуші және мінсіз (ізгі) қоғам идеясы халықтың утопиялық (құрғақ қиял) хикаяларында және Ибн Сина, әл-Фараби мен басқа да ойшылдардың ғылыми трактаттарында ежелден сөз болып келген бола-

тын. Ол Фирдоусиде, Құл Ғалиде, Низамиде көркем көрініс тапты. Жүсіп Баласағұнның «Құтты білік» дастаны Құтып үшін тікелей дереккөзі болды, сондықтан да екі ақында мінсіз билеуші мен әділетті қоғам тұжырымдамасы үндесіп жатады. Құтып пен Баласағұнның ойларынша, халықты дана әрі әділ адам басқаруға тиіс, ол ең алдымен халықтың игілігін ойлап, өз маңындағы адамдарға, ұлықтар мен шенеуніктерге қатаң бақылау жүргізуге және қиянат жасағаны үшін оларды аяусыз жазалауға міндетті. Егер әмірші мұндай болмаса, ол ел қарғысына ұшырайды.

Шырын өз елінің ғана емес, сүйген жігіті Хұсраудың мемлекетінде де әділдіктің пен тыныштық, дәулетті, тұрмыс тіршілік орнатуға барынша күш салады. Құтып осы Шырын бейнесі арқылы мемлекетті қашанда әділ, білімді, инабатты, мейірбанды жандар басқаруы керек деген пікір айтады.

Шырын патша тағына отырған кезде бүкіл елде әділеттілік орнағанын айтады:

Енді қой мен қасқыр қатар тұрып,
Бір бұлақтан су іше бастады.

Бұл арқылы Құтып ел билеген әкімдер әділетті болса, бір-біріне қасқыр мен қойдай болып жүрген бай мен кедейлер өзара келісіп кетер деген пікір айтпақ [3, 386]. Құтып жалпы білімнің пайдасын, нағандықтың зиянын туралы айтқан ойлары керемет даналыққа толы. Әрбір адамның бақыт жолына білім-ғылыммен жететінін, нағандық ақылсыздық пен бостыққа апаратындығын көрсетеді. Ақын білімнің адамның ажырамас бөлігі екенін түсіндіруге тырысады.

Білімді інжуді дариядан іздер,
Табар топырақты жер үстінен іздегендер [4, 2236], -

деп адам оқыған сайын жақсы нәрселерді іздейтінін көрсеткен. Білімнің пайдасының айрықша мол екенін түсіндірген Құтып оған ұмытылғанның алды жарық болатынын айтады. Осындай ұлылықпен айтылған ортағасырлық ғұламаның сөздерінде керемет ойлар жатыр.

Сәйф Сарайи – Алтын Орда дәуірі әдебиетінің аса көрнекті өкілдерінің бірі. Көрнекті түркітанушы ғалым Әмір Нәжіптің айтуы бойынша ол парсы-тәжік әдебиетінің классигі Сағдидің «Гүлстан» атты шығармасын ең алғаш түркі тіліне аударған.

Ақын адам бойындағы ең асыл қасиеттерді әділдікті, мейірімділікті, ізгілікті, жомарттықты, т. б. мадақтайтын қызықты хикаяларға көбірек назар аударғанын байқауға болады. Оның хикаяттарында достықтың қадірін көтеру, әрқашан жақсылық үшін қызмет етуге дайын болу сияқты ойлар мольнан байқалады. Ойшылдың бұл ойларын төмендегі шумақ дәлел болады:

«Қиын күнде қол ұшын берген – нағыз дос,
Жайшылықта доспын деген – жай сөз.

Дос – зынданда жатқанда керек,
Дастархан үстінде – дұшпан да дос»[5] –

деп дұшпан мен пен достың айырмасын білуді ескертеді.

С. Сарайи өзінің оқырмандарын әр нәрсенің мәнін, қадірін білуге шақырып, оны хикаяттары арқылы зерделеген. Мысалы: «Бір патша құлымен бірге кемеде жүзіп келе жатты. Бұрын кемеге мініп көрмеген құлы қорқып жылай бастады. Жұрттың мазасын алды. Оны ешкім сөзбен жұбата алмады. Сонда бір данышпан кісі патшаға:– Егер рұқсат етсеңіз оны тыныштандырайын,– депті. Патша рұқсат беріпті. Данышпан құлды теңізге тастатады. Байғұс құл суға бір батып, бір шығады. Екінші батқанында оны шашынан тартып, қайтадан кемеге шығарып алыпты. Құл кемеге әзер дегенде мініп, бір бұрышқа барып бүрісіп, үн-түнсіз отырып қалыпты. Патша: – Бұл қалай болды? – дегенде, данышпан: – Бұл адам теңізге қарық болудың машақатын көрмегендіктен, өзінің сау-саламат отырғанының қадірін білмеді. Бейнет көрмеген адам рахаттың қадірін білмес,– деді» [6,132б].

Ақынның тағы бір нақыл сөзі өмірдегі шынайы мүдденің неден туындайтындығы жайлы. Мәселен, «Жүзімнің тәттілігін бақ иесі емес, жетімдер білер» деген сөздерден терең астарды ұғамыз. Шыныменде ненің де қадірін адамның басына күн туғанда нақты сезінуге болады. Қазақ «аштықта жеген құйқаның дәмі кетпес» деп адам қажеттілігінің өзектіленген кезіндегі құбылыстардың әрдайым құндылығы жоғары екендігін маңыздылаған. Шөл далада келе жатқанда пенде үшін бір жұтым судан асқан нәрсенің қадірі жоқ іспетті, жетімдердің барлық мақсаты бақ ішіндегі жүзімнің дәмін тату. Міне, осындай даналық тағылымдарынан құралған хикаяттардың біздің заманымыз үшін философиялық сипаттама ретіндегі құндылығы зор деген ойды тұжырымдаймыз.

Сонымен түркі даласының ойшылдарының дүниетанымындағы ұқсас келетін тұстарды іздесек, онда этикалық қалыптардың, ұстындарының бәріне де іргетас болғанын және гуманистік құндылықтардың басымдық танытқанын атап өте аламыз. Міне, сондықтан сонау түркі әлемінде қалыптасқан дүниелер мәдени, рухани сабақтастық арқылы қазіргі заманға дейін жетіп отырғаны байқалады. Шығыстың мәдениетінде сезімге және оның тіл арқылы жеткізілуіне көп көңіл бөлінгені белгілі. Осыған байланысты ойшылдардың философиялық, әлеуметтік ойлары негізінен терең эстетикалық бейнелермен, ұстанымдармен көмкерілгені байқалады.

Алтын Орда тұсында жазылған әдеби мұралардың қазақ мәдениетінде алар орны ерекше. Түркі әлеміне енген рухани негіздерді түсіндіруде бұл еңбектердің құндылығы зор демекшіміз. Әрине, ойшылдардың басқа да шығармалары жарыққа шығып, халқымыздың рухани дүниесін байыта түсе береріне сенімдіміз. Түркі ойшылдары өздерінің даналыққа толы шығармалары арқылы әлемдік өркениетке ұшы қиырсыз үлестерін қосты.

Әдебиеттер

1. Тасмағамбетов И.Н. Жаһандану процесінде ұлттық мәдениеттерді сақтау //Қазақстанның мәдени мұрасы: жаңалықтары, мәселелері, болашағы. Алматы, Абай атындағы ҚазҰПУ, 2005 – 964 б.
2. Асқарова Г.С. «Шыншыл Жүсіп» қиссасының көркемдік ерекшелігі// Ұлт тағлымы 2003, №. 179-184бб.
3. Қазақ әдебиетінің тарихы. 10 томдық. Алтын Орда дәуірі мен қазақ хандығы тұсындағы әдебиет. 3 том. Алматы: ҚазАқпарат,2006.-536 б.
4. Құтып // Ежелгі дәуір әдебиеті.Алматы: Ана тілі, 1991-280б. Аударған Ә.Ибатов.
5. Керімұлы Ә.. Әдеби жәдігерлер 7 кітап. *kitap.kz/books/Zhadiger7*
6. Қыраубаева А. Ғасырлар мұрасы. 5 томдық шығармалар жинағы. 1-том. Томды баспаға әзірлеген: А.Мұсалы. Алматы: «Өнер», 2008. — 304 бет

АЛАШ ҚАЙРАТКЕРЛЕРІНІҢ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ІС-ҚИМЫЛДАРЫНЫҢ ҚОҒАМДЫҚ САНАҒА ТИГІЗГЕН ӘСЕРЛЕРІ

*Джанкадыров С.С.,
социология магистрі (Алматы, Қазақстан)*

Қазіргі кезеңде бұл басылымның материалдары бізге мынандай тұрғылардан құнды. Біріншіден, газет басылымы ХХ ғасырдың алғашқы жиырма жылдығындағы қазақ қоғамындағы түрлі тарихи процестерді зерттеп, оны жан-жақты түсіну үшін аса бағалы деректер болып табылады. Екіншіден, ғасыр басындағы ұлт азаттық қозғалысының қалыптасып, даму арасында пайда болған бұл басылым ең алдымен бостандық үшін күрес идеологиясының қалыптасуына қызмет етті. Осы себептерге байланысты орталық езгімен феодалдық мешеулікке ұлттық интеллигенция жүргізген азаттық күрестің негізгі идеология бағыттары мен кезеңдерін «Қазақ» материалдарынсыз түсіну, әрине, өте қиынға түсер еді, сонымен қатар қандай қортындыға келсек те ақиқаттан алшақ болған болар еді.

Әрине қазақ даласында бұрын пайда болған «Айқап» журналының халықтың рухани жетілуіне тигізген ролі өте зор еді. Бірақта күнделікті оқиғалар ағымына байланысты оперативті пікір қалыптастыру мүмкіншілігі шектеулі болғаны өзінен-өзі түсінікті еді. Самодержавиелік биліктің қазақ даласын пәрменді отарлау саясатына көшуі, соның салдары есебінде бүкіл елдік наразылықтың қарқынды өрлеуі жағдайында саяси оқиғаларға дер кезінде түсінік беріп, қоғамдық пікірге пәрменді ықпал жасайтын қолайлы құрал-қазақ тілінде газет шығару қажеттілігі өте өзекті мәселе болды. Ол саяси тұрғыдан қоғамның саналы белгілі демократиялық интеллигенциямен халықты жалғастырушы көпір есебінде болып, өмір тереңінен бастау алып, күн санап нығайып келе жатқан халық наразылығына бағыт беруге тиісті еді. Міне, осы қажеттілікті іске асыру мүмкіншілігі бүкіл Россия көлемінде

4. Брайан Тернер «Религия в постсекулярном обществе» http://www.intelros.ru/pdf/GosRelTserkov/2012_02/3.pdf

5. Всемирный Дом Справедливости «Столетие Света» http://chupin.ru/bahai.ru.library/library/UHJ/Century_of_Light_ru.htm

СОДЕРЖАНИЕ

ПЛЕНАРНАЯ СЕССИЯ

Тоқаев Қ.К.	ҚР парламенті Сенатының төрағасының құттықтау сөзі	3
Сағадиев Е. К.	ҚР Білім және ғылым министрінің құттықтау сөзі	4
Байбек Б.	Алматы қаласы әкімінің құттықтау сөзі	5
Жұрынов М.М.	ҚР ҰҒА Президентінің құттықтау сөзі	6
Нұрмұратов С.Е.	Академик Ә.Нысанбаев 80 жаста	7
Шаукенова З.К.	Модернизация 3.0 – изменения в общественном сознании	13
Қалижанов У.Қ.	Ұлт руханиятының сардары	17
Әбжанов Х.М.	Рухани жаңғыру және тұлға	22
Сейтахметова Н.Л.	Вклад академика А.Нысанбаева в модернизационные процессы казахстанской философии	26

1-АЯ СЕКЦИЯ: МОДЕРНИЗАЦИЯ ПОЛИТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Абдильдина Р.Ж.	Принцип разделения властей как атрибут современной демократии	29
Байпаков М.К.	Партийно-политическая система Республики Казахстан: аспекты перемен	34
Бердалина А.С.	Толерантность как опорный принцип межнациональной консолидации	42
Жанбатыр А.С.	Қазақстандағы тілдік үдерістер және жалпықазақстандық мәдениетті қалыптастыру мәселелері	49
Жандарбаев Е.Е.	Түркі мемлекеттері бірлігінің маңыздылығы	53
Кадыржанов Р.К.	Новый казахстанский патриотизм как духовная основа национальной идеи «Мәңгілік Ел»	57

Косиченко А.Г.	Приоритеты и методология научно-экспертных политологических исследований в современных условиях	61
Манапова А.	Қазақстанның мәдени саясат жүйесінің жаңғыруы: жаңа қадамдар мен мүмкіндіктер	66
Мерекенов С., Әбдіхалықов Ұ.	Шыңжаң шекарасындағы шырғалаң	69
Назарбетова А.К.	Модернизация медиасферы Казахстана	72
Насимов М.Ө.	Заманауи саяси талдау әдістері	77
Пұсырманов Н.С.	Қазақстанның саяси жүйесіндегі ұлттық идея және мемлекеттік идеология формуласы	83
Сыздықов С.М.	«Мәңгілік Ел» идеясы: тарихи сабақтастық	89
Хасанов М.Ш., Петрова В.Ф.	Формирование казахстанской идентичности в контексте общенациональной идеи «Мәңгілік Ел»	94
Шайкемелев М.С.-А.	К вопросу о социальных аспектах казахстанской модернизации	100
Джеймс Петрик	The Internet and Kazakh Culture: Challenges and Prospects	107

2-АЯ СЕКЦИЯ: ФИЛОСОФИЯ И МЕТОДОЛОГИЯ НАУЧНОГО ПОЗНАНИЯ

Айдарбеков З.С.	Ұстаз. Ғалым. Педагог.	114
Алина А., Нұрсұлтан А.	Абай шығармашылығындағы «дүниетанымақ»	120
Алтаев Ж.Ж.	Көне түркі жазбаларындағы алғы философиялық ойлар	122
Ан С., Бегалинова К., Наливайко Н., Ушакова Е.	Проблемы и перспективы развития и консолидации образования на постсоветском пространстве	127
Бәкір Ә.	Ғалым ғибраты. Академик Ә.Нысанбаев туралы бір үзік сыр	133
Бегалинов А.С., Бегалинова К.К.	Гуманизм как сущностная парадигма современного казахстанского образования и воспитания	137
Бегалинова К.К.	Философия жырау – эссенция мудрости казахского народа	142
Бейсекова Р.Е.	Тіл – рухани – мәдени құндылық	147

Бекежан Ө.Қ.	Академик Ө. Нысанбаевтың Мағжан дүниетанымы жайлы зерттеуі	151
Берлібаев Б.Т.	Ғылымға дейінгі тарихи білімді философиялық тұрғыдан пайымдау	155
Бисенбаев Б.	Ақын дүниетанымындағы герменевтикалық түсініктер	160
Булукбаев С.Б.	О методологических проблемах отечественной истории в контексте философии истории	165
Вильданов У.С.	Башкирский шейх З. Расулев о тонких центрах восприятия – латаифах	174
Вильданова Г.Б.	О философских методах познания мудрости	180
Ғабитов Т.Х.	«Мәдени мұра» мемлекеттік бағдарламасын жүзеге асырудағы Ө.Н. Нысанбаевтың қызметі мен рөлі	186
Дунаев В.Ю., Курганская В.Д.	Системы генерации смысла в метафизике аффектов	193
Жармакина Ф.М.	Динамика религиозного фактора в идентичности казахского народа	200
Изотов М.З.	Целостное человеческое развитие в обществе знаний: философский анализ	206
Камхен Л.А.	Философия образования аль-Фараби в контексте формирования общества знания в современном Казахстане	213
Караконисова С.Г., Солощенко П.П.	А.Н. Нысанбаев о статусе философии в модернизирующемся обществе	217
Карипбаев Б.И.	Философия в меняющемся мире	222
Кокумбаева Б.Д.	Актуализация проблемы общества знания в контексте национальной идеи «Мәңгілік Ел» (на примере массового музыкального образования)	224
Колчигин С.Ю.	Чувственное и рациональное: об одной лакуне в гуманитарном знании	228
Қодар З.М	Этногендерология – қазақ халқының жаңа коды ретінде	232
Курманбаев Е.	К феноменологии Абая	236
Курманғалиева Г.К., Шаукенова З.К	Академик Нысанбаев. Ученый. Организатор. Личность	242

Лазаревич А.А.	Научно-эпистемологические основания современной социодинамики	248
Меңлибаев К.Н., Саттарова Ф.Ф.	Интеллектуалды ұлт қалыптастыратын тұлға	254
Молдабеков Ж.Ж.	Мәңгілік Ел: түсінісу тоқтам-түйіндері	259
Наливайко Н.В., Ашилова М.С.	О проблемах формирования знаниевого образования в современном обществе	268
Нечипоренко О.В.	Современная парадигма социального кризиса в контексте глобальных вызовов XXI века	273
Нургазина Р.А.	Национальная идея с точки зрения изучения казахстанской гуманитарной науки	277
Орынбекова Д.С.	Адаптация студентов - первокурсников к студенческой жизни	283
Паридинова Б.Ж., Оразов Т.Б.	Ахмед Йүгінекидің әлеуметтік-саяси көзқарастары	288
Паридинова Б.Ж.	Конфуцийдің әлеуметтік-саяси көзқарастары	292
Рзаханова А.А.	Интеллектуалды ұлт қалыптастырудағы инновациялық білімнің маңызы	297
Сабит М.	Об истине родимой замолвите слово...	302
Сабит М., Жумагулов М.Д.	Общественно-историческая динамика казахской культуры: к постановке проблемы	307
Сағиқызы А., Нусипова Г.Е.	Қоғамдық процестерді гуманизациялау мәселесі	312
Сартаева Р. С.	Экологический императив и концепция устойчивого экологического развития как теоретическое основание построения общества знания	318
Саттарова Ф.Ф.	Философское обоснование научного знания	326
Сүлейменов П.М.	Әл-Фарабидің рухани әлемі: «Қайырымды қала» идеясын саяси философиялық тұрғыдан талдау	331
Табакаев Ю.В., Краснова Н.Н., Кузьменко К.А.	Правовое образование и правовое мировоззрение: философско-методологический аспект	338
Телебаев Ғ.Т., Байдлаева А.Қ.	Түркілік философиялық дәстүрдегі «Мәңгілік Ел» идеясы	344
Төлегенова А.Қ.	Экрандық мәдениет қалыптасуының кезеңдері	348

Ушаков П.В., Воронцов П.Г.	Новые направления антропологического знания и образование	355
Шадманов К.Б.	Герменевтика как метод интерпретации историко-философских текстов	360
Юлдашев Т., Қалдыбекова С.	Қазақстан және діни экстремизмді алдын алудағы исламның рөлі	366

**КРУГЛЫЙ СТОЛ «АЛАШ ҚАЙРАТКЕРЛЕРІНІҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ
МҰРАСЫНДАҒЫ ТӘУЕЛСІЗДІК ИДЕЯСЫ» (ИДЕЯ НЕЗАВИСИМОСТИ
В ТВОРЧЕСКОМ НАСЛЕДИИ ДЕЯТЕЛЕЙ «АЛАШ»)**

Ахметова А.М.	XXI ғасырдағы (2000-2015 жж.) қазақ романдарындағы Алаш концепциясы	370
Барлыбаева Г.Г.	Свобода как ключевая проблема мировоззрения мыслителей «Алаш-орды»	375
Бижанова М.А. Сүлейменова А.Х.	Алтын Орда дәуірі ойшылдарының рухани мұраларының құндылықтық қырлары	378
Джанқадыров С.С.	Алаш қайраткерлерінің қоғамдық-саяси іс-қимылдарының қоғамдық санаға тигізген әсерлері	383
Касиенова К.М.	Движение «Алаш» – шаг к независимости	388
Құсайынов Д.Ө., Аюпова З.К.	Әлихан Бөкейханов - қазақ даласындағы тәуелсіздік идеясының негізін қалаушы	390
Мейрманов А.Д., Масанов Е.Ж.	Ахмет Байтұрсынов мұрасының ғылыми- танымдық қырлары	394
Мусина А.О.	«Мәңгілік Ел» - тәуелсіздіктің саяси-рухани тұғыры	399
Нурышева Г.Ж.	Идея независимости в деятельности казахской интеллигенции начала XX века	404
Нұрмұратов С.Е., Молдағалиев Б.Е.	«Алаш» партиясы қайраткерлері шығармашылығында өзектенген рухани құндылықтар	407
Омарова Г.С.	Мағжан Жұмабаевтың түркішілдік идеясы	412
Ошақбаева Ж.Б.	Алаш идеясының қазіргі кезеңдегі тәуелсіздік идеясымен сабақтастығы	419
Сағатова А.Б.	Махамбет Өтемісұлының өршіл рухы және «мен» ұстанымы	425
Сапарбаев Ә.	Нәзір Төреқұлов – ұлт қайраткері	428